

Aleksandra Szaciłowska ¹

Informacja w procedurze udzielana patentu na wynalazek i jej znaczenie dla rozwoju innowacyjnych technologii

Abstract. *Information In the procedure of granting a patent for an invention and its importance for the development of innovative technologies.* Exclusive rights, in the form of patent protection is an essential instrument of technical innovation. To obtain patent protection requires the legislature to disclose the substance of the invention in the patent. Statutory monopoly on the invention is limited in time and after a period of protection of an invention becomes a public good. Description of the invention, which is presented in its essence, is published by the Patent Office. Patent offices are of great importance as centers to promote the protection of inventions and initiate any actions which seek to innovate. The tasks of the Patent Office should conduct a central collection of Polish and foreign patent. Regular browsing databases provide essential information about inventions protected by patents, which can be obtained licenses and the possible development of new technologies by using existing information. Effective management of the processes of innovation at all its stages, from conception until a solution and its implementation, requires the regular use of patent information. Enterprise-oriented R&D activities, which are the result of inventions and innovations to be patentable, maintain a strong position in the market.

1) Mgr Aleksandra Szaciłowska, Katedra Prawa Cywilnego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

1. Wprowadzenie

W procesie tworzenia warunków dla generowania i wykorzystywania wiedzy jako źródła przewagi rynkowej i sukcesu komercyjnego przedsiębiorstwa ważną rolę odgrywa państwo. Prowadząc odpowiednią politykę, może w znaczący sposób pobudzać aktywność oraz wspierać rozwój gospodarki opartej na wiedzy. Interwencja państwa w mechanizm rynkowy powinna jednak ograniczać się do zagwarantowania ochrony własności intelektualnej oraz wspomaganie przepływu informacji. Znamiennym jest fakt, iż z jednej strony zadaniem państwa jest ochrona wiedzy przed nieuprawnionym korzystaniem, z drugiej zaś rozpowszechnienie jej dla efektywnego używania przez uprawnione podmioty. Podbudowy dla tego dualizmu doszukać się można w dogmatycznych uzasadnieniach ochrony patentowej. Zgodnie z teorią umowy społecznej, wynalazca przekazuje swoją wiedzę społeczeństwu i czyni ją publicznie dostępną w zamian za przyznanie ochrony². Ma to stanowić swego rodzaju rekompensatę dla twórcy w zamian za ujawnienie wynalazku z korzyścią dla społeczeństwa. Dodatkowym uzasadnieniem takiego stanu rzeczy jest powszechnie panująca opinia, że ochrona patentowa spełnia istotną funkcję informacyjną³.

Dynamicznie rośnie znaczenie wiedzy jako kapitału. Wiedzy, którą daje się przekształcić w wartość. Prawa do patentów zaliczane są do majątku trwałego, pod warunkiem możliwości gospodarczego wykorzystania tych praw, i zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi mogą być wnoszone do spółki jako wkład niepieniężny. Gospodarka wolnorynkowa kładzie szczególny nacisk na innowacyjność przedsiębiorstw, a presja ta uzasadniona jest rosnącą konkurencją na rynku oraz zapotrzebowaniem na nowatorskie rozwiązania. Sprostanie tym wymaganiom wiąże się z koniecznością indywidualnego opracowania innowacyjnych rozwiązań bądź z uzyskaniem dostępu do technologii będących w posiadaniu innych przedsiębiorstw. Prawo wyłączne w postaci patentu stanowi podstawowy instrument ochrony innowacji technicznych⁴. Skuteczne zarządzanie dobrami intelektualnymi na poziomie przedsiębiorstwa pozwala na uzyskanie wymiernych korzyści ekonomicznych, które osiągane są poprzez zapewnienie ochrony rezultatów prac budowlano-naukowych warunkującą ich efektywne wdrożenie.

2) P. Kotański, *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 159.

3) Tak M. du Vall, *Prawo patentowe*, Warszawa 2008, s. 133.

4) P. Kotański, op. cit., S. 158.

2. Obowiązek informacyjny zgłaszającego w procedurze udzielenia patentu

Dla uzyskania ochrony patentowej wynalazku konieczne jest dokonanie zgłoszenia w Urzędzie Patentowym. Zgłoszenie takie powinno obejmować m.in. opis wynalazku ujawniający jego istotę, zastrzeżenia patentowe, skrót opisu oraz rysunki, jeżeli są one niezbędne do zrozumienia wynalazku⁵. Opis wynalazku, zgodnie z obowiązującym stanem prawnym⁶, powinien zawierać: tytuł wynalazku, który będzie jednoznacznie formułować przedmiot wynalazku w odniesieniu do podanych w opisie i w zastrzeżeniach patentowych cech technicznych rozwiązania; dziedzinę techniki, której dotyczy wynalazek; stan techniki znany zgłaszającemu i przydatny do zrozumienia wynalazku; ewentualne korzystne skutki wynalazku w odniesieniu do dotychczasowego stanu techniki; figury rysunków, jeżeli zgłoszenie wynalazku zawiera rysunki; szczegółowo co najmniej jeden przykład realizacji wynalazku, z powołaniem się na rysunki; zastosowanie wynalazku, jeżeli nie wynika to jasno z innych części opisu lub z charakteru wynalazku. Opis nie może zawierać treści sprzecznych z porządkiem publicznym lub dobrymi obyczajami albo określających cechy i zalety, których wynalazek w sposób oczywisty nie posiada a także określeń fantazyjnych i imion własnych. Zgodnie z przepisem art. 33. ustawy Prawo własności przemysłowej wynalazek powinien być przedstawiony na tyle jasno i wyczerpująco, aby znawca mógł go urzeczywistnić. W prezentacji rozwiązania należy sprecyzować zespół środków technicznych warunkujących osiągnięcie zamierzonego rezultatu oraz wskazać przykłady realizacji i zastosowania innowacji zgodnie z jej przeznaczeniem. Dla lepszego zrozumienia sedna koncepcji, stosownie do jej złożoności, zgłoszenie powinno zawierać rysunki, które wraz z opisem i zastrzeżeniami patentowymi wyjaśniają w ujęciu schematycznym jej przedmiot. Ponieważ wniosek rozpatrywany jest przez specjalistę z określonej dziedziny nauki, ustawodawca nie wymaga od zgłaszającego opisywania powszechnie znanych informacji. Jednak opis wynalazku powinien być zredagowany bez stosowania mało znanych terminów i żargonu technicznego, w miarę jasno i precyzyjnie, co pozwoli na jednoznaczne zrozumienie jego charakteru. Mimo łatwego dostępu do dokumentów patentowych, przeprowadzenie zaawansowanej analizy wymaga posiadania specjalistycznej wiedzy i umiejętności z zakresu konkretnej dziedziny.

Ustawodawca nakłada na zgłaszającego obowiązek ujawnienia isto-

5) Zob. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, Dz. U. z 2003 r., Nr 119, poz. 1117, z późn. zm., art. 31.

6) Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 września 2001 r. w sprawie dokonywania rozpatrywania zgłoszeń i wzorów użytkowych, Dz. U. z dnia 21 września 2001 r., § 6.

ty wynalazku w opisie patentowym. Brak takiego ujawnienia stanowi nieusuwalną wadę zgłoszenia. Przed przystąpieniem do sporządzania dokumentacji zgłoszeniowej należy rozważyć czy sformalizowana ochrona prawna będzie najbardziej korzystnym rozstrzygnięciem. Dla przyznania prawnego monopolu konieczne jest ujawnienie niezwykle szczegółowej i kompleksowej wiedzy na temat wynalazku, a monopol ten jest ograniczony w czasie⁷. Na skutek upływu okresu, na który patent został udzielony, następuje wygaśnięcie patentu, a chronione nim wcześniej dobro niematerialne staje się powszechnie dostępne. Po zgłoszeniu wynalazku Urząd Patentowy dokonuje ogłoszenia⁸. Następuje to po upływie 18 miesięcy od daty pierwszeństwa i dokonania zgłoszenia wraz z podaniem wszystkich szczegółowych informacji technicznych dotyczących danego wynalazku. Od tego momentu osoby trzecie mogą zapoznawać się z opisem w celu zgłaszania ewentualnych uwag co do istnienia okoliczności uniemożliwiających udzielenia prawa wyłącznego. Urząd Patentowy wydaje decyzję o udzieleniu patentu, jeśli zostały spełnione wszystkie ustawowe wymogi. Pod warunkiem uiszczenia opłaty okresowej dokonuje on wpisu do rejestru oraz publikuje opis patentowy, a także wydaje uprawnionemu dokument patentowy.

Patent przyznaje uprawnionemu ograniczone w czasie prawo wyłącznego korzystania z wynalazku w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Jednak nie gwarantuje niczym nieskrępowanej swobody używania, a jedynie daje możliwość zapobiegania lub powstrzymania nieuprawnionych osób od wytwarzania, sprzedaży czy importowania produktu opartego na chronionym rozwiązaniu. Ponadto regulacje krajowe wyraźnie określają warunki korzystania z wynalazku przez osoby trzecie, nienapuszczające praw ochronnych. Przepis art. 69. ustawy Prawo własności przemysłowej jako jeden ze sposobów wymienia stosowanie go do celów badawczych i doświadczalnych, dla dokonania oceny, analizy albo nauczania. Uprawnionemu nie przysługuje wynagrodzenie z tego tytułu. Zweryfikowanie czy takie ustępstwo na rzecz osób trzecich rzeczywiście nie narusza praw właściciela patentu, jest niezwykle trudne. Pod intencją rozszerzenia wiedzy kryje się bowiem aspiracja do wykreowania nowego, lepszego, bardziej konkurencyjnego rozwiązania, nadającego się do komercjalizacji. Wartość wynalazku ocenia się na podstawie jego gospodarczej eksploatacji, zaś misją systemu patentowego jest promowanie postępu technicznego i wynalazczości, a nie jego dławienie.

7) O ile czas trwania prawa ochronnego na znak towarowy wynosi 10 lat od daty zgłoszenia w Urzędzie Patentowym, a na wniosek uprawnionego, złożony przed końcem upływającego czasu ochrony, może zostać przedłużone na kolejne okresy dziesięcioletnie, w odniesieniu do patentów prawny monopol nie może pozostawać w mocy dłużej niż 20 lat.

8) Nie ogłasza się o zgłoszeniu wynalazku, jeżeli przed terminem ogłoszenia wydana została decyzja ostateczna o umorzeniu postępowania albo o odmowie udzielenia patentu lub zgłoszenie dotyczy wynalazku tajnego. Wynalazek może być uznany za tajny, jeżeli dotyczy obronności lub bezpieczeństwa państwa. Stanowi on wtedy tajemnicę państwową.

3. Korzystanie z informacji patentowej w zarządzaniu innowacją

W zakresie upowszechniania zagadnień związanych z własnością przemysłową rola Urzędów Patentowych jako ośrodków promujących ochronę wynalazków oraz inicjujących wszelkie działania zmierzające do innowacji jest nieoceniona. Ustawodawca wśród zadań wykonywanych przez Urząd Patentowy wymienia, poza prowadzeniem rejestrów, prowadzenie centralnego zbioru polskich i zagranicznych opisów patentowych⁹. Oznacza to obowiązek gromadzenia i upowszechniania informacji o ochronie własności przemysłowej, zwłaszcza przez zakup literatury i wymianę czasopism i dokumentacji z Urzędami Patentowymi innych państw oraz prowadzenie biblioteki a także centralnego zbioru polskich i zagranicznych opisów patentowych oraz świadczenie usług i prowadzenie działalności wydawniczej w tym zakresie. Ponadto do szczególnych kompetencji Urzędu Patentowego należy: wydawanie organu urzędowego pod nazwą *Wiadomości Urzędu Patentowego*, który zawiera oficjalne ogłoszenia dotyczące udzielonych patentów, praw ochronnych i praw z rejestracji oraz informacje o zmianach ich stanu prawnego a także orzecznictwo i wyjaśnienia przepisów oraz dane statystyczne w zakresie ochrony własności przemysłowej; wydawanie organu urzędowego pod nazwą *Biuletyn Urzędu Patentowego* zawierającego oficjalne ogłoszenia o zgłoszonych wynalazkach, wzorach użytkowych i znakach towarowych; inicjowanie studiów i prac badawczych a także organizowanie i prowadzenie działalności wspierającej badania naukowe i prace rozwojowe w zakresie ochrony własności przemysłowej¹⁰.

Patentowe bazy danych zawierają konkretne informacje o wynalazku, które opublikowane zostały w dokumencie patentowym. Najcenniejsze wiadomości, które zainteresowany może uzyskać, dotyczą informacji technicznych zawartych w opisie i rysunkach oraz informacji prawnych. Zaletą dokumentów patentowych jest ich aktualność, bowiem publikowane są nawet z trzyletnim wyprzedzeniem przed pojawieniem się w literaturze specjalistycznej. Gwarantują skondensowane i sprecyzowane dane, gdyż w świetle ustawodawstwa dokument patentowy ma prezentować istotę wynalazku jednoznacznie, a dodatkowo zawierają dokładne informacje o stanie prawnym w zakresie ochrony własności przemysłowej¹¹. Prowadzenie badań możliwe jest przede wszystkim dzięki oficjalnym biuletynom krajowych Urzędów Patentowych oraz organizacji mię-

9) Zob. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r., Prawo własności przemysłowej, Dz. U. z 2003 r., Nr 119, poz. 1117, z późn. zm., art. 261.

10) Zob. Rozporządzenie Rady Ministrów z 8 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 31 stycznia 2002 r.

11) M. Zaremba, *Poradnik wynalazcy*, red. A. Pyrza, Warszawa 2009, s. 183.

dzynarodowych. Opublikowane w periodycznych biuletynach zgłoszenia wynalazków oraz przyznane im patenty dostępne są także w internetowych bazach danych.

Z uwagi na łatwość dostępu do bogatych zbiorów literatury i dokumentacji patentowej oraz sposobność pozyskiwania wyselekcjonowanych treści naukowo-technicznych, korzystanie z baz danych powinno być pierwszym krokiem przy procesach decyzyjnych, ustalaniu uzasadnionej ekonomicznie polityki patentowej przedsiębiorstw oraz kierunków prowadzenia prac badawczych. Analizy przeprowadzone na zlecenie Europejskiego Urzędu Patentowego wskazują, iż każdego roku na powielanie prac badawczych oraz ponowne poszukiwanie istniejących już rozwiązań wydaje się w samej Europie ok. 20 mln euro¹². Regularne zaznajamianie się z aktualnym stanem techniki wpływa na ograniczenie a nawet całkowite wyeliminowanie tych nakładów finansowych. Takie rozeznanie wśród istniejących już technologii może zaowocować całkiem nowym projektem stworzonym przy wykorzystaniu wiedzy już prawnie chronionej. Ujawnienie istoty wynalazku w dokumencie patentowym skutkuje skorzystaniem z cudzej myśli jako inspiracji dla kreowania nowatorskich rozwiązań. Z drugiej zaś strony nieświadomość istnienia ochrony patentowej konkretnego wynalazku rodzi ryzyko bezprawnego korzystania z niego. Naruszenie praw właściciela patentu pociąga za sobą zagrożenie procesami a w ich efekcie dodatkowymi kosztami z tytułu odszkodowań. Bazy danych są unikalnym źródłem wiedzy na temat stanu prawnego danej technologii. Sygnalizują, czy i na jakim obszarze konkretny wynalazek jest objęty ochroną, co stwarza bezpieczne warunki do używania wynalazków, na które patent nie został udzielony lub których czas ochrony już wygasł. Informacja patentowa stanowi integralną i wyspecjalizowaną dziedzinę informacji naukowo-technicznej, która powinna być elementarną częścią działalności środowisk przemysłowych i naukowych¹³. Przedstawia kierunki aktywności patentowej konkurencji, tendencji działań innowacyjnych oraz potencjalnych nisz rynkowych. Podwyższa to poziom bezpieczeństwa ekonomicznego poprzez unikanie nierentownych inwestycji w powielanie a niekiedy nawet kopiowanie produktów. W związku z dynamicznie rosnącą liczbą przyznawanych corocznie patentów na świecie oraz wymaganą dla uzyskania ochrony patentowej przesłanką nowości, brak rozeznania w aktualnym stanie techniki stwarza poważne ryzyko, iż wynalazek utraci zdolność patentową z powodu swojej oczywistości. Zatem efektywne zarządzanie procesem innowacyjnym na wszystkich jego etapach, zaczynając od inwencji (pomysłu) aż do uzyskania rozwiązania i jego wdrożenia, wymaga regularnego korzystania z informacji patentowej za pomocą takich

12) Dane uzyskane ze strony internetowej Europejskiego Urzędu Patentowego, www.epo.org/patents.

13) M. Zaremba, op. cit., red. A. Pyrza, Warszawa 2009, s. 181.

technik oraz metod postępowania, które odpowiadać będą potrzebom realizowanych zadań w poszczególnych etapach procesu innowacyjnego¹⁴.

4. Podsumowanie

Długookresowe powodzenie ekonomiczne determinuje zdolność do kreowania innowacji. Przedsiębiorstwa, zorientowane na działalność badawczo-rozwojową, efektem której są wynalazki podlegające opatentowaniu lub na zakup nowej wiedzy w postaci patentów i licencji, utrzymują silną pozycję na rynku. Zapewnienie prawnej ochrony dóbr intelektualnych znacząco podnosi poziom bezpieczeństwa ekonomicznego podejmowania badań rozwojowych, swobodnego rozpowszechniania wyników tych prac, transferu technologii, inwestycji a także współpracy na poziomie krajowym i międzynarodowym. System ochrony własności przemysłowej, właściwie i skutecznie wykorzystany, poza funkcją ochronną pełni również funkcję informacyjną o najnowszych dokonaniach w każdej dziedzinie nauki. Należyte posługiwanie się nim wymaga jednak przede wszystkim znajomości reguł jego funkcjonowania. Świadomość możliwości uzyskania ochrony na swój wynalazek lub korzystania z wiedzy ujawnionej w cudzych rozwiązaniach wpływa pozytywnie na potencjał patentowy przedsiębiorstwa, co w konsekwencji buduje jego pozytywny wizerunek u klientów, partnerów handlowych i ewentualnych inwestorów. Bogate portfolio patentowe stanowi zapewnienie o wysokim poziomie doświadczenia, specjalizacji oraz zdolności technologicznych.

W kwestii zasadności wprowadzenia ochrony patentowej zdania są podzielone. Szczególnie często wysuwane są argumenty natury etycznej czy interesu publicznego. W zasadzie jednak dla oceny systemu patentowego znaczenie ma argumentacja ekonomiczna. Zwraca się szczególnie uwagę na skutki, jakie ochrona patentowa wywiera w rozwoju techniki już po dokonaniu wynalazku, a mianowicie stanowi bodziec dla transformacji wynalazku do stadium innowacji oraz umożliwia jego szeroką eksploatację¹⁵. Sprawne i efektywne wdrożenie produktu w kolejne fazy, prowadzące do etapu komercjalizacji, stanowi zachętę dla przedsiębiorców do inwestowania w technologie, pobudzając w ten sposób powstanie kolejnych innowacji.

Komunikat Komisji Europejskiej pt. *Ulepszenie systemu patentowego w Europie*¹⁶ wskazuje, iż kluczowym elementem strategii lizbońskiej, dążącej do wzrostu gospodarczego i poziomu zatrudnienia, powinno być

14) L. Żuranowicz, *Ochrona wiedzy a kapitał intelektualny organizacji*, red. W. Kotarba, Warszawa 2006, s. 201.

15) M. du Vall, op. cit., s. 129.

16) Zob. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enhancing the patent system In Europe, Brussels 3. 4. 2007. COM (2007) 165 final.

ulepszanie prawa własności intelektualnej w kontekście jej silnego związku z innowacjami. Patenty stanowią bowiem istotny czynnik rozwoju, są motorem napędowym odkrywczych rozwiązań, wzrostu gospodarczego oraz konkurencyjności. W komunikacie sugeruje się ponadto, że istnieje związek pomiędzy korzystaniem z praw wynikających z ochrony własności przemysłowej a osiągnięciami w zakresie nowatorskich technologii. Z badań przedstawionych w aneksach do komunikatu wynika, że kraje charakteryzujące się wysokim poziomem innowacji są na ogół w czołówce krajów posiadających największą ilość patentów.

Wzrost gospodarczy niektórych krajów Unii Europejskiej, mierzony liczbą patentów, może być związany z lepszym dostępem do puli wiedzy wszystkich państw członkowskich. Przypuszczalnie jednak nie jest to efekt usprawniania funkcjonowania krajów i międzynarodowych baz informacji patentowej, a dbałość o patentowanie wynalazków prowadząca do stawienia czoła zaostrzającej się konkurencji. Oznaczałoby to, iż nie wzrósł poziom przepływu informacji, lecz silniejsze są bodźce do rejestrowania wynalazków¹⁷.

17) Zob. J. Hansen, *Ekonomiczne aspekty integracji europejskiej*, Kraków 2003, s. 95-96.

Bibliografia:

1. Adamczak A., Głędek M., *Wynalazki w działalności małych i średnich przedsiębiorstw*, Warszawa 2009.
2. du Vall M., *Prawo patentowe*, Warszawa 2008.
3. Grzegorzczak P., *Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej*, Warszawa 2007.
4. Hansen J., *Ekonomiczne aspekty integracji europejskiej*, (red.) Kraków 2010.
5. Kotański P., *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, (red.) Warszawa 2010.
6. Kotarba W., *Ochrona wiedzy a kapitał intelektualny organizacji*, (red.) Warszawa 2006.
7. Pyrza A., *Poradnik wynalazcy*, (red.), Warszawa 2009.
8. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 września 2001 r. w sprawie dokonywania rozpatrywania zgłoszeń i wzorów użytkowych, Dz. U. Nr 102, poz. 1119.
9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 8, poz. 59.
10. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 maja 2008 r. w sprawie rejestrów prowadzonych przez Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. 91, poz. 564.
11. Szymanek T., *Prawo własności przemysłowej. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2008.
12. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r., *Prawo własności przemysłowej*, Dz. U. z 2003 r., Nr 119, poz. 1117, z późn. zm.